

Археологічний літопис Лівобережної України

1-2/2000

Археологічний літопис Лівобережної України

Центр охорони та
досліджень пам'яток
археологічної та
культурної спадщини
Полтавської
облашадміністрації

Інститут археології
Національної
Академії наук
України

Науковий журнал

Заснований у 1997 р.

видається раз на півроку

Редакційна колегія:

головний редактор

Олександр СУПРУНЕНКО,
кандидат історичних наук (Полтава)

Владислав АНДРИЄНКО,

кандидат історичних наук
(Донецьк)

Петро БОНДАРЕВСЬКИЙ

заслужений працівник культури України (Полтава)

Вадим ВАДИМОВ,

член-кореспондент Української Академії
Архитектури, кандидат архітектури (Полтава)

Іван ГЛИЗЬ,

начальник управління культури Полтавської
облашадміністрації (Полтава)

Володимир КОВАЛЕНКО,

кандидат історичних наук,
заслужений працівник освіти України (Чернівці)

Ірина КОВАЛЬОВА,

доктор історичних наук (Дніпропетровськ)

Володимир МІХЄВ,

доктор історичних наук (Харків)

Олександр МОЦЯ,

доктор історичних наук (Київ)

Олександр НЕСТУЛЯ,

доктор історичних наук,
заслужений працівник освіти України (Полтава)

Ростислав ТЕРПИЛОВСЬКИЙ,

доктор історичних наук (Київ)

Петро ТОЛОЧКО,

академік НАН України, доктор історичних наук (Київ)

Петро ШЕМЕТ,

кандидат педагогічних наук
(Полтава)

Євген ШИРАЙ

заслужений архітектор України (Полтава)

Борис ШРАМКО,

доктор історичних наук (Харків)

Редація

Ірина КУЛАТОВА,

відповідальний секретар

Олександр ТІТКОВ,

технічний редактор, комп'ютерна верстка

Анатолій ГЕЙКО,

Оксана КОВАЛЕНКО,

Ірина МОШИНЕЦЬ,

комп'ютерна набір

Адреса редакції:

Україна, 36 011, м. Полтава-11,

вул. Комсомольська, 37. Центр охорони та

досліджень пам'яток археології управління

культури Полтавської обласної адміністрації

Тел./факс: (053-22) 226-12

e-mail: w_darth@persik.kot.poltava.ua

Editorial office:

Centre of Protection & Research

of Archaeological Sites Culture Board of the

Poltava Province's State Administration

37, Komsozolska Str.

Poltava, 36 011, Ukraine

tel./fax: +380 (053-22) 226-12

e-mail: w_darth@persik.kot.poltava.ua

© АРХЕОЛОГІЧНИЙ ЛІТОПИС

ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ.

число 1-2 (7-8) * 2000

© ARCHAEOLOGICAL CHRONICLE OF THE

DNIEPER'S LEFT-BANK UKRAINE

SCIENTIFIC MAGAZINE

no. 1-2 (7-8) * 2000

Видає: ВЦ "Археологія" ЦОДПА

ч.1-2 * 2000

ЗМІСТ

АРХЕОЛОГІЯ

Статті

Кухарчук Ю.В. (Київ). Роменське рубило	5
Братченко С.Н., Ключко В.І., Солтис О.Б. (Київ). Металеві сокири ямної культури Середньої Наддніпрянщини	8
Ісєв М.М. (Київ). Зв'язки Середнього Подніпров'я з Нижнім Побужжям у VII-V ст. до н.е.	15
Шрамко Б.А. (Харків). Майдан Розрита Могила	19
Ольговський С.Я. (Київ). До інтерпретації ливарних форм у похованнях скіфської доби	26
Толочко П.П. (Київ). Русь і монголо-татарське нашествя	31
Беляєва С.О. (Київ). Особливості формування і розвитку комплексного сільського господарства у лесостеповому Дніпровському Лівобережжі	39
Єльніков М.В. (Запоріжжя). Середньовічний мотильник Мамай-Сурка у Нижньому Подніпров'ї	42
Ханко О.В. (Полтава). Полтавський гончарський осередок у контексті новітніх археологічних досліджень	54
Розвідки, знахідки: публікації	
Тітков О.В. (Полтава). Про довгі мечі у сарматів (у зв'язку зі знахідкою меча у смт. Білики)	67
Супруненко О.Б. (Полтава), Терпиловський Р.В. (Київ). Пізньозарубинецьке поселення на території Більського городища	70
Дідик В.В. (Харків). Лунниця з виїмчастими емальми з пізньозарубинецьких пам'яток вододілу Дніпра і Дону	77
Гейко А.В. (Полтава). Колінчаста фібула зі Снопового у Нижньому Поворосклі	80
Сапегін С.В. (Ковалівка Полтавського р-ну). Ще одна фібула з Ковалівки під Полтавою	81
Щербань А.Л. (Диканька). Знахідки старожитностей I тис. н.е. на поселенні поблизу Диканьки	82
Сидоренко О.В. (Лубни), Коваленко О.В. (Полтава). Деякі риси матеріальної культури навколопубенських слобід XVII-XVIII ст. (за матеріалами хутора Острів)	84
З історії археології	
Супруненко О.Б. (Полтава). Археологічні студії Тараса Шевченка на Полтавщині	90
Нестуля С.І. (Полтава). Співпраця корифеїв музейництва М.Біляшівського та К.Мощенка по влаштуванню музею Полтавського губерньського земства	96
Антропологія	
Артем'єв А.В. (Полтава). Про факти захворювань зубо-щелепної системи у середовищі пізньороменського населення Дніпровського Лівобережжя	101

КРАЄЗНАВСТВО

Бабенко Л.Л. (Полтава). Про правове становище української жінки в суспільстві за "Аковими книгами Полтавського городового уряду XVII века"	107
Філоненко Л.К. (Полтава). Перший Полтавський пам'ятник	111
Пустовіт Т.П. (Полтава). Український клуб у Полтаві (1913-1918): відкриття та напрямки діяльності	114

До 600-річчя битви на Ворсклі 1399 року

Івакін Г.Ю. (Київ). Київ та битва на Ворсклі 1399 р.	121
Мокляк В.О. (Полтава). Документальні свідчення XVI-XVII ст. про події на річці Ворсклі 1399 року	123

Повідомлення, інформації

	126
--	-----

Хроніка

	131
--	-----

Відійшли у вічність

Пам'яті Сергія Висоцького	132
Пам'яті Володимира Ключинцева	133

Resume

	134
--	-----

Список скорочень

	136
--	-----

Про авторів

	138
--	-----

Додаток

Нарадько А.В. (Полтава). Станова благодійність у галузі освіти в Україні (середина XIX - початок XX ст.)	II
Терела Г.В. (Шмиглі Полтавського р-ну). Ставлення соціальних верств до здійснення хлібної монополії в Українській державі П.Скоропадського	VI

Згідно з постановою Президії Вищої Атестаційної Комісії України від 9 червня 1999 р. № 1-05/7 затверджено "Перелік № 1 наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук", в якому у розділ "Журнали" за позицією № 1 включено "Археологічний літопис Лівобережної України" (м.Полтава) — спеціальність історія, археологія.

було створено Симеоном Олельковичем під час великих ремонтних робіт в Успенському соборі 1470 р.

Переважна кількість виявлених литовських денаріїв належить до типу "коломна — спис з хрестом". У "граді Володимира" їх виявлено під час досліджень 1957 р. (вул.Володимирська, 7), 1980 р. (пров. Десятинний) та 1993 р. (вул.Володимирська, 12).

На Подолі, при дослідженні церкви Успіння Пирогощі, 1978 р. та 1996 р. знайдено три подібних денарії¹⁶.

Ще шість (одна з них — половинка) литовських монет виявлено під час розкопок 1997 р. перед апсидами Михайлівського Золотоверхого собору (розкоп 1 — господарська яма 1, поховання 83).

Надзвичайно рідкісний тип литовського денарію ("Коломна — Погонь") виявлено 1989 р. під підлогою церкви Феодосія на Печерську, де знаходився цвингар XIV-XV ст. Це перша відома у науці знахідка такого денарію в Україні.

Дві цікаві монети виявлено під час досліджень 1976-1977 рр. ротонди на вул.Володимирській, 3, які мають безпосереднє відношення до проблеми стосунків Литви із Золотою Ордою. Це джучидські монети дуже поганої збереженості, з литовськими контрамарками у вигляді Колумни. Найвірогідніше, вони відносяться вже до першої третини XV ст.¹⁷

Ще один цікавий виріб торевтики з Києва, вірогідно, належить до доби битви на Ворсклі. Це знахідка 1988 р. з розкопок по вул. Велика Житомирська, 2, прикрашена вишуканим золотим розписом на чорному тлі із зображенням Христа-Еммануїла. По краях йде декоративний напис та орнамент. Автори публікації визначили її як дискос і датували 1527 р.¹⁸ Проте новгородські аналогії досить чітко вказують, що подібні предмети відносяться до XIV ст. і не є церковними дискосами¹⁹.

Література

1. Барбашев А. Витовт и его политика до Грюнвальдской битвы 1410 г. — Спб., 1985; Грушевський М.С. Історія України-Руси. — К-Львів, 1907. — Т.IV; Ляскоронський В. Русские походы в степи в удельно-всечовое время и поход князя Витовта на татар в 1399 г. // Журнал Министерства народного просвещения. — СПб., 1907. — Т.V. — С.9-24; Греков И.Б. Восточная Европа и упадок Золотой Орды. — М., 1975; Шабульдо Ф.М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. — К., 1987; Русина О.В. Україна під татарами і Литвою. — К., 1998.
2. Никоповская летопись // ПСРЛ. — Спб., 1887. — Т.11. — С.191.
3. Греков И.Б. Указ. соч. — С.232.
4. Шабульдо Ф.М. Указ. соч. — С.146,147.
5. Івакін Г.Ю. Історичний розвиток Києва XIII - середини XVI ст. — К., 1996.
6. Козубовський Г.А. Находки монет XIV-XV ст. на территории Киева. — К., 1991.
7. Івакін Г.Ю. Вказ. праця. — С.154. — Рис.28,29,73.
8. Там само. — С.138. — Рис.65.
9. Івакін Г.Ю., Балакін С.А. Археологічні дослідження Успенського собору у 1998 р. // АБУ в 1997-1998 рр. — К., 1998. — С.78-79.
10. Івакін Г.Ю. Вказ. праця. — С.142. — Рис.65.
11. Івакін Г., Козубовський Г. Золотоординські монети з литовськими контрамарками // Зап. НТШ. — Львів, 1996. — Т.231. — С.290-298.
12. Висоцький С.О., Боровський Я.Є. Визначна знахідка середньовічної торевтики з Києва // Археологія. — К., 1993. — №4. — С.125-129.
13. Див.: Декоративное прикладное искусство Великого Новгорода. Художественный металл XI-XV века. — М., 1996. — С.284-332.

15.07.1999.

Ивакин Г.Ю.

КИЕВ И БИТВА НА ВОРСКЛЕ 1399 г.

Резюме

В статье рассматривается роль Киева на этапе подготовки битвы на Ворскле 1399 г., которая ознаменовала собой завершение эпохи Киевской Руси как исторического явления. Анализируются исторические последствия битвы, в том числе и для Киева. Приводятся археологические свидетельства конца XIV - начала XV вв., выявленные при исследованиях.

©Мокляк В.О.

ДОКУМЕНТАЛЬНІ СВІДЧЕННЯ XVI-XVII СТ. ПРО ПОДІЇ НА РІЧЦІ ВОРСКЛІ 1399 РОКУ

Однією з найбільш епохальних подій в історії України стала битва військ Великого князя Литовського Вітовта з татарами на Ворсклі 12 серпня 1399 р. Та незважаючи на те, що в цьому році виповнюється шістсотлітній ювілей події, вона залишається однією з найменш вивчених. Трапилося так, що вся увага дослідників постійно була направлена на вивчення лише Куликовської битви, що було більш ідеологічно вигідно. Певну роль відіграла і недостатня кількість документальних свідчень. Саме тому ми знаємо про Ворсклинську битву лише те, що вона відбулася 12 серпня 1399 р., а війська князя Вітовта були

розбиті і залишки їх врятувалися втечею. Це все.

У статті автор робить спробу зібрати відомості про наявні документальні матеріали, в яких висвітлені події 1399 року. Частина з них, безумовно, вже була використана дослідниками, на частину — увага звертається вперше.

Працюючи над різними документальними матеріалами, автору вдалося виявити ряд згадок про битву на Ворсклі в різних літописах та хроніках. Літопис Авраамки, Мазуринський літописець, Патріарший (Никонівський) літопис, Київський літопис першої чверті XVII ст., Соловецький літописець, хроніки Биховця, Литовська і Жмойтська, Ф.Софонов

виччя, в тому чи іншому обсязі містять відомості про подію. Інколи — це просто згадка, інколи — детальна оповідь.

На жаль, не вдається ознайомитися з працею відомого польського хроніста Яна Длугоша *“Historia Polonica”*, тому для роботи використано посилання М.Грушевського на цю книгу¹.

Всі документи, писані не безпосередньо під час події, а набагато пізніше — за пів чи півтора століття після неї.

Звичайно, що до найбільш давніх слід віднести вже названу хроніку Я.Длугоша, створену в 1451-1480 рр., та літопис Авраамки. Наступними за часом є Хроніка Литовська і Жмойтська, Хроніка Биховця та Соловецький літописець, укладені в XVI ст. Найбільш пізніми можна вважати Патріарший, або Никонівський, та Київський літописи, Мазуринський літописець, Хроніку Феодосія Софоновича, створені в XVII ст. Звичайно, подія на Ворсклі згадувалася і пізніше, в працях Д.Бантиш-Каменського, М.Маркевича та інших істориків, які використовували невідомі нам джерела і які ми тут розглядати не будемо.

Хроніка Яна Длугоша *“Historia Polonica”* складається з дванадцяти книг і містить виклад історії Польщі з найдавніших часів до 1480 р. Вона стала джерелом для створення більш пізніх творів, в т.ч. Хроніки Феодосія Софоновича. Серед багатьох інших подій тут згадується і битва 1399 р. на р.Ворсклі².

До найбільш давніх джерел, які згадують про подію 1399 р., можна віднести, безперечно, і *Літопис Авраамки*, складений в 1455 р. у Смоленську, за дорученням смоленського єпископа Йосифа Семена, на основі більш раннього московського літописного зводу. Літописець повідомляє про події, що передували походу — переговори Вітовта з новим ханом Тимур-Кутлуком про видачу колишнього хана Тохтамиша, про похід литовського війська та про переговори на Ворсклі перед боєм, розгром Вітовта, кількість вбитих “князе именитых”, частково їх перелічує³.

Хроніка Литовська і Жмойтська належить до групи білоруських літописів. Створена в XVI ст., вона містить найбільш детальний виклад подій, що передували битві, і опис самої битви та її наслідків для України. Автор Хроніки детально описує все, пов'язане з татарською політикою князя Вітовта, взаємовідносини Великого Князівства Литовського та Орди, розповідає про причини походу, пов'язані з наміром підкорити татар. Серед відомостей, наведених хроністом, — опис перебігу подій, повідомлення про озброєння литовського війська, яке складалося з холодної (шабель, мечів, списів, луків) та вогнепальної (рушниць, гармат) зброї, дані про втрати як з татарського боку, так і литовсько-руського війська. Названо імена багатьох вбитих князів з війська Вітовта. Закінчується опис подій повідомленням про втечу Вітовта та про погром татарами Києва й інших українських земель⁴.

Хроніка Биховця є одним із списків литовського літопису XVI ст. Охоплює події з XIII до XVI століття. Се-

ред повідомлень про боротьбу за владу всередині держави, війни з Польщею, Тевтонським орденом, татарами — є згадки і про події 1399 р. Найбільш детально автор наводить відомості про склад литовсько-руського війська, серед якого були литовці, поляне, німці, поляки, жемайти, татари та волохи. Наведено відомості про тривалість бою — протягом одного дня, про втечу Вітовта і похід татар на Київ та землі Великого Князівства Литовського. Подано також імена ряду загинувших з литовського боку⁵.

Завершує групу літописів XVI століття *Соловецький літописець*, створений в кінці XVI ст. Це джерело виявив у складі більш пізньої копії першої половини XVII ст. М.Н.Тихомиров. Хронологічні рамки твору охоплюють період з 862 до 1596 рр. Серед інших повідомлень, під 1400 (6908) роком, є короткий запис про подію, яка нас цікавить: “Бой был Витовту да Тахтамышу с Темир-Кутлуем на Ворскле”. Оскільки подія була не надто важлива для літописця, зважаючи на віддаленість від місця події, то він лише фіксує, що вона відбулася, не вдаючись у деталі. Взагалі записи Літописця про події подано в дуже стислому викладі⁶.

Одним з найбільш інформативних джерел про подію є, створений у XVII ст., на замовлення московського патріарха Никона, *Патріарший, або Никонівський* літопис. Він подає докладний опис подій, пов'язаних з битвою, її підготовкою та завершенням. За інформативністю літопис можна поставити поруч з Хронікою Литовською і Жмойтською, яка, можливо, була одним із джерел складання названого твору. Тут також розповідається про переговори між Великим князем Литовським Вітовтом та ханом Тимур-Кутлуком про видачу колишнього золотоординського хана Тохтамиша, що передували походу, є також опис переговорів, які проводилися безпосередньо на місці події, перед битвою, з детальним наведенням слів як князя Вітовта, так і хана Тимур-Кутлука та Едигея. Згадується про набір литовського війська, про озброєння “со многими пицалми и пушками и самострелы”. Приділяє автор увагу і перебігу бою та втечі Вітовта, згадує про похід татар на Київ. Наприкінці опису подано перелік вбитих під час бою відомих князів. До речі, це єдине з названих джерел, яке наводить свідчення про те, що бій розпочався о сьомій годині дня⁷.

Дуже коротко згадує про подію 1399 р. у своїй *Хроніці з літописців стародавніх* Феодосій Софонович. Власне, це лише констатація факту, що подія відбулася, та її результат⁸.

Аналогічне стисле повідомлення є і на сторінках *Київського літопису* середини XVII ст., щоправда тут додано цифру про кількість втрат серед князів з литовського боку та є натяк на місце, де відбувався бій⁹.

Більш широко подає повідомлення *Мазуринський літописець* XVII ст., показуючи події, що передували битві, та наводячи ряд імен загинувших князів з литовського боку¹⁰.

Після порівняння всіх названих джерел вимальовується така картина:

1. *Д а т а*: Я.Длугош, Літопис Авраамки, Патріарший, або Никонівський літопис та Мазуринський літописець подають 1399 рік. Інші джерела помилково вказують більш ранні чи пізніші дати. Так, Хроніка Ф.Софоновича подає 1392 р., Хроніка Биховця — 1396, Соловецький літопис — 1400, Хроніка Литовська і Жмойтська — 1409.

2. *За місце збору* литовського війська, звідки воно пішло в похід на Ворсклу, два джерела (Хроніки Литовська і Жмойтська та Биховця) називають Київ. В інших — цей факт опущено.

3. Всі джерела *місцем бою* називають річку Ворсклу, лише зрідка повідомляючи, яким шляхом пересувалося литовське військо.

Я.Длугош — на р.Ворскла.

Літопис Авраамки — “пришед ста у реце у Ворсклы, в Татарской земли”.

Хроніка Литовська і Жмойтська — “перобыл Псиол и Сулу реку, а гдм прииел над Ворскл”.

Хроніка Биховця — “на полі на ріці Ворсклі”.

Соловецький літописець — “на Ворскле”.

Патріарший, або Никонівський літопис — “в поле чисте, на реце на Ворскле, в земли Татарской”.

Ф.Софонович — “Псиол реку перебивши... в Поляхъ Дняхъ”.

Київський літопис — “за 500 верст за Киевом”.

Мазуринський літописець — “на реце Ворскле”.

Шлях втечі литовських військ. Лише три джерела дають певну інформацію з цього приводу:

Літопис Авраамки — “татарове же поидоша по них, секуще и бяюще на 500 верст до града до Киева”.

Хроніка Литовська і Жмойтська — “утекли до Литвы”.

Патріарший, або Никонівський літопис — “секуще на 500 верст до града Киева”.

Отже, як свідчать наведені джерела, місцем збору литовсько-руського війська був Київ, у складі цього війська знаходилися представники різних народів — русичі, литовці, поляки, німці, татари та валахи. Озброєне військо було як холодною, так і вогнепальною зброєю — шаблями, мечами, списами, луками, гарматами, піщальми, рушницями. Його шлях проходив з Києва через Сулу та Псьол, що правда. Д. Бантіш-Каменський називає, на підставі невідомих нам джерел, і річку Хорол¹¹. Табори супротивни-

ків знаходилися на різних берегах. Бій тривав з сьомої години дня протягом дня, очевидно, це була вечірня пора. Місце бою знаходилося за 500 верст від Києва. Залишки литовського війська втікали у напрямку Києва, а потім — на Чернігівщину¹².

Звісно, найцікавішим для нас є повідомлення про те, що бій відбувся за 500 верст від Києва. Якщо взяти до уваги той факт, що війська Вітовта переходили через ріки Сулу, Хорол та Псьол, то можна припустити, що на Ворсклу вони вийшли в районі, який охоплює сучасну територію між селищем Нові Санжари та містом Полтавою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грушевський М.С. Нарис історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця XIV сторіччя. — К.: Наук. думка, 1991. — С.501-502.
2. Там само.
3. ПСРЛ. — Т.16: Летописный сборник, именуемый летописью Авраамки. — СПб., 1883. — С.143-146.
4. Хроника Литовская и Жмойтская // Там само. — Т.32. — С.75-76.
5. Хроника Быховца // Там само. — С.148.
6. Коренский В.И. Соловецкий летописец конца XVI в. // Летописи и хроники. 1980 г. — М.: Наука, 1981. — С.230.
7. Патриаршая, или Никоновская летопись // ПСРЛ. — Т.11-12. — М.: Наука, 1963. — С.172-174.
8. Софонович Ф. Хроніка з літописців стародавніх. — К.: Наук. думка, 1992. — С.181.
9. Київський літопис середини XVII століття // УДЖ. — К., 1989. — № 2. — С.117.
10. Мазуринский летописец // ПСРЛ. — Т. 31. — М.: Наука, 1968. — С.94.
11. Бантіш-Каменський Д.Н. История Малой России. — Харьков, 1903. — С.30-31.
12. Куриленко В.Є. До локалізації літописного міста Хоробора // УДЖ. — К., 1993. — № 1. — С.128-130.

14.07.1999.

Мокляк В.А.

ДОКУМЕНТАЛЬНЫЕ СВИДЕТЕЛЬСТВА XVI-XVII ВВ. О СОБЫТИЯХ НА РЕКЕ ВОРСКЛЕ 1399 ГОДА

Резюме.

В статье автор делает попытку собрать и обобщить документальные известия, в которых освещаются события 1399 г. Часть из них еще не использовалась исследователями. В частности, это хроники Яна Длугоша и Быховца, Феодосия Софоновича, Киевская летопись и Мазуринский летописец. Локализация места битвы автором предполагается в районе между Полтавой и Новыми Санжарами — в Нижнем Поворсклье.

АРХЕОЛОГІЧНИЙ ЛІТОПИС ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Науковий журнал

Засновник:

Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської обласної адміністрації

Видання:

Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської обласної адміністрації

Інститут археології НАН України

Рекстраційне свідоцтво
ПЛ № 212
від 29 січня 1997 р.

Виходить раз на
півріччя.

Друкується за постановою
редакційної колегії журналу.

Відповідальність

за точність цитування,
наведення прізвищ,
імен та по-батькові, дат,
посилань на джерела і
літературу несуть автори
статей і публікацій.

У разі
передруку посилання на
"Археологічний літопис
Лівобережної України"
обов'язкове.

Оригінал-макет
підготовлений
ВЦ "Археологія" ЦОДПА

Здано до набору 24.08.99.

Підписано до друку

11.05.2000.

Формат 60х84/8.

Папір офсетний.

Друк офсетний.

Ум.-друк. арк. 17,5.

Ум.-фарб. виб. 18,3.

Обл.-вид. арк. 18,5.

Гигаб. 500 прим.

(1-й з-д — 305 прим.)

Вид. № 74.

Зам. № 3/2000

Віддруковано:

ГП Друкарня "Гротеск"

Наші автори

Артем'єв Андрій — науковий співробітник Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської обласної адміністрації (далі — ЦОДПА), асистент Української медичної стоматологічної академії, спеціалізується у галузі антропології.

Бабанко Людмила — доцент Полтавського кооперативного інституту, кандидат історичних наук, історик.

Бакуменко Костянтин — науковий співробітник відділу археології Харківського історичного музею.

Беляєва Світлана — ст. науковий співробітник Інституту археології НАН України, кандидат історичних наук, фахівець у галузі археології Київської Русі та пізнього середньовіччя.

Боровський Ярослав — ст. науковий співробітник Інституту археології НАН України, кандидат філологічних наук, фахівець у галузі археології Київської Русі та пізнього середньовіччя.

Братченко Станіслав — ст. науковий співробітник Інституту археології НАН України, кандидат історичних наук, фахівець у галузі археології бронзового віку півдня Східної Європи.

Гейко Анатолій — зав. сектором ЦОДПА, спеціалізується у галузі археології раннього залізного віку Дніпровського Лісостепоного Лівобережжя.

Дідик Віктор — викладач історії Харківської середньої школи № 52, дослідник пам'яток ранньослов'янського часу Дніпровського Лісостепоного Лівобережжя України.

Ельніков Михайло — науковий співробітник Лабораторії археології Запоріжжя Запорізького державного університету, вивчає археологічні пам'ятки доби пізнього середньовіччя Нечайного Подніпров'я.

Івакін Гліб — провідний науковий співробітник Інституту археології НАН України, доктор історичних наук, фахівець у галузі археології Києва та Київської Русі.

Івлев Михайло — науковий співробітник Інституту археології НАН України, кандидат історичних наук, спеціалізується у галузі античної археології.

Кигим Світлана — зав. відділом природи Полтавського краєзнавчого музею, музейник.

Клочко Віктор — ст. науковий співробітник Інституту археології НАН України, кандидат історичних наук, фахівець у галузі археології бронзового віку України.

Коваленко Оксана — ст. науковий співробітник ЦОДПА, вивчає пізньосередньовічні старожитності Полтавщини.

Кулатова Ірина — зав. відділом охорони пам'яток археології ЦОДПА, спеціалізується у галузі археології раннього залізного віку Дніпровського Лісостепоного Лівобережжя України.

Кухарчук Юрій — науковий співробітник Інституту археології НАН України, кандидат історичних наук, фахівець у галузі археології кам'яного віку Середнього Подніпров'я.

Левченко Дмитро — ст. науковий співробітник ЦОДПА, вивчає пам'ятки ранньослов'янського часу Дніпровського Лісостепоного Лівобережжя України.

Міхальчишин Іван — зав. сектором археології науково-методичного відділу охорони пам'яток культури Національного музею історії України, фахівець у галузі археології бронзового віку.

Мироненко Костянтин — ст. науковий співробітник ЦОДПА, спеціалізується у галузі давньоруської археології Дніпровського Лівобережжя.

Моляк Володимир — заступник директора з наукової роботи Полтавського краєзнавчого музею, історик.

Мошинець Людмила — секретар ЦОДПА, краєзнавець.

Нарадько Андрій — аспірант кафедри Історії України Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка, історик.

Нестуля Світлана — викладач Полтавської медичної стоматологічної академії, кандидат історичних наук, спеціалізується у галузі історії пам'яткоохоронництва та музейництва.

Ольговський Сергій — зав. кафедрою музеєзнавства Київського Національного університету культури і мистецтва, кандидат історичних наук, професор, фахівець у галузі археології раннього залізного віку України.

Приходнюк Олег — провідний науковий співробітник Інституту археології НАН України, доктор історичних наук, фахівець у галузі археології слов'ян і тис. н.е.

Пустовіт Тарас — головний спеціаліст Державного архіву Полтавської області, історик-архівист.

Редіна Євгенія — головний хранитель Одеського археологічного музею НАН України, кандидат історичних наук, спеціалізується у галузі археології раннього залізного віку Північно-Західного Причорномор'я.

Савелін Сергій — ст. науковий співробітник Навчально-виховного комплексу ім. А.С.Макаренка, спеціалізується у галузі пізньосередньовічної археології.

Сидоренко Олександр Володимирович — ст. лаборант Охоронної археологічної експедиції ЦОДПА, краєзнавець.

Солтис Олег — зав. відділом Київського обласного центру охорони пам'яток історії археології та мистецтва.

Супруненко Олександр — директор ЦОДПА, кандидат історичних наук, фахівець у галузі історії археології України, дослідник пам'яток археології доби бронзи, раннього залізного віку та Київської Русі Дніпровського Лівобережжя.

Тітков Олександр — зав. сектором ЦОДПА, вивчає історичні музейні збірки Полтавщини, історик.

Терела Галина — аспірантка кафедри Історії України Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка, історик.

Терпиловський Ростислав — провідний науковий співробітник Інституту археології НАН України, доктор історичних наук, провідний фахівець у галузі ранньослов'янської археології.

Толочко Петро — директор Інституту археології НАН України, академік НАН України, доктор історичних наук, професор, провідний фахівець у галузі археології та історії Київської Русі.

Троцька Валентина — зав. сектором археології та кераміки доби пізнього середньовіччя Державного музею-заповідника українського гонимства в Опшні.

Ханко Остап — студент Полтавського державного технічного університету ім. Ю.В.Кондратюка.

Філоненко Лідія Карлівна — зав. сектором фондів ЦОДПА, музейник.

Шрамко Борис — професор Харківського Національного університету, доктор історичних наук, провідний фахівець у галузі археології раннього залізного віку Східної Європи.

Шербань Анатолій — лаборант Охоронної археологічної експедиції ЦОДПА, студент Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка.

Публікуючи постановчі та проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає авторську точку зору.

На 1-й стор. обкладинки: Майяноподібні споруди Скоробору. Околиці с.Більськ Котелевського району Полтавської області. Фото В.Кожелякіна, 1998.

На 4-й стор. обкладинки: Сережка г.людовського типу, знайдена поблизу смт.Градиськ Глобінського р-ну Полтавської обл. Залато. Одеський археологічний музей НАН України. Золотоїдинська монета. Бронза.

Дирхеми: Абдуллах (1362-1369), м.Шехр ал-Джелід, 1365/1366 рр. (аверс); Джаибек-хан (1342-1357), м.Сарай ал-Джелід, 1346/1347 рр. (аверс). Виявлені у похованнях могольщика Мамлії-Суриса. Закарпатський обласний краєзнавчий музей.

Рисунки, креслення

Бизуменка К., Ельнікова М., Кожаленко О., Кухарчук Ю., Лавченка Н., Пупрі Є., Приходнюк О., Солтис О., Супруненко О., Шрамко Б., Ханка О.

Фото

Ельнікова М., Редіної Є., Супруненко О.

Коректура: Кухарчук Т.

Переклад англійською мовою: Коржикова Ю.